

II. ROMÁN TERAPEUTICKÝ

„Hrdina Kunderova románu *Ludvík*... se dopustí malého bezvýznamného žertu, který pro něho má ovšem velké, přímo osudné následky: hrdinu vyloučí ze studií, vyloučí ho ze strany, odvedou k „černým“ jednotkám. Ale důsledek žertu pokračuje: jediná skutečná láska k panensky čisté Lucii není vlastně skutečnou, realizovanou láskou, stejně jako Lucie, jak hrdina po čase pozná, nebyla panensky čistá — spíše naopak. A žert neodvolatelně pokračuje, použiji slov autorových, *žert se obłudně množii*, stává se základním principem osudu: omyl jakožto organizující prvek; všechno je jinak, všechno má svou druhou a zcela odlišnou tvář — otec sní o tom, že jeho syn pojede jako král v jízdě králů, ale ve skutečnosti v masce krále jede kdosi cizí, a milenka je vlákána na lůžko nikoliv z lásky, ale z touhy po pomstě, ta se však ve chvíli, kdy se zdá být naplněna, změní ve svůj opak, vše se převrací a jediné, co trvá, je žert.

Ty „omyly“, použiji ještě jednou autorových slov, byly tak běžné a tak všeobecné, že naprosto nebyly výjimkou, nebo chybou v řádu věcí, nýbrž právě ony tvořily řád věcí. Kdo se to tedy zmýlil? Sama historie, ta božská, ta rozumná? Ale proč by to vlastně měly být její omyly? Tak se to jeví mému lidskému rozumu, ale má-li historie svůj vlastní rozum, proč by to měl být rozum domáhající se pochopení, rozum učitel-skv vážný?“ (Ivan Klíma v *Orientaci* 1/1967, str. 85).